

Kuram ve Uygulamaları ile

Aile Danışmanlığı

Editörler:

Turan AKBAŞ

Nilüfer Ş. ÖZABACI

6. Baskı

Editörler: Prof. Dr. Turan AKBAŞ - Prof. Dr. Nilüfer Ş. ÖZABACI

KURAM VE UYGULAMALARI İLE AİLE DANIŞMANLIĞI

ISBN 978-605-241-997-7

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2024, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayineimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Ekim 2019, Ankara

6. Baskı: Haziran 2024, Ankara

Yayın-Proje: Zeynep Güler

Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan

Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.

İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Psikolojik danışma, Psikoterapi gibi bireyin yaşama sağlıklı uyumunu sağlamak için yapılan müdahaleler bireyi ve yaşadıklarını daha iyi anlamak ve çözümlmek için yürütölen derinlemesine çalışmalardır. Bireyin duygusal, bilişsel, sosyal ve davranışsal dünyasını algılamanın en iyi yolu bireyin içinde bulunduğu sistemi anlamak ve çözümlmek ile yakından ilgilidir. Aile, aileye ait yaşantılar, anılar, öğrenmeler bireyin yaşadığı durumu algılaması ve değerlendirmesi sürecinde çok önemli etkenlerdendir. Bireyi bu etkenler ile değerlendirmek en doğru yaklaşımdır.

Birey ve aile gibi kavramlarla çalışırken farklı kuramların ve aile ile ilgili kavramların farklı vaka örnekleri ile tanımlandığı Kuram ve Uygulamalar ile Aile Danışmanlığı kitabı Aile danışmanları, Psikolojik danışmanlar, Psikolog, Psikoterapist ve Eğitimciler için önemli ve destekleyici bir kaynak olacaktır. Aile Danışmanlığı, Aile Terapisi, Psikolojik Danışma, Psikoloji gibi alanlarda bir başvuru kaynağı olarak alandaki önemli bir eksikliği tamamlayacağına inanılmaktadır.

Kitap altı bölümden oluşmaktadır. Editörler: Prof. Dr. Turan AKBAş ve Prof. Dr. Nilüfer ř. ÖZABACI dır. Kitap bölümü ve yazarları şöyledir: 1.Bölüm: Aile Danışmanlığı: Fatoş BULUT; 2. Bölüm: Aile ve Aile Dinamikleri, Ayşen Balkaya ÇETİN; 3. Bölüm: Aile Terapisi ve Aile Terapisi ile İlgili Kuramlar: Egemen HANIMOğLU; 4. Bölüm: Kültüre Duyarlı Aile Danışmanlığı:Çiğdem Keven AKLİMAN ve Mehmet AVCI; 5. Bölüm: Aile Travmaları ve Travma Sonrası Ailede Gelişim: Aile Yılmazlığı; Didem AYDOğAN, 5. Bölüm: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: şule BAşTEMUR tarafından yazılmıştır.

Editör ve bölüm yazarlarının geçmiş eğitim, deneyim ve uygulamalarının bir yansıması olarak bu kitap ortaya çıkmıştır. Bölüm içerikleri aile ve aile ilgili kavramları kapsamakta ve konularla ilgili vakalarla desteklenmiştir. Ayrıca okuyucuların kullanımlarına sunulan her bir bölüme ait power point sunuları da kitapla birlikte okuyuculara sunulacaktır.

Kuram ve Uygulamalar ile Aile Danışmanlığı kitabı güzel bir işbirliğinin ürünü olarak alana katkı sağlayan bir kitap olarak okuyucularına ulaşması amaçlanmıştır.

Keyifli okumalar...

Prof. Dr. Turan AKBAş

ORCID No: 0000-0002-3372-8327

Prof. Dr. Nilüfer ř. ÖZABACI

ORCID No: 0000-0001-6237-1921

Bölümler ve Yazarları

Editörler: Prof. Dr. Turan AKBAŞ - Prof. Dr. Nilüfer ÖZABACI

1. Bölüm: Aile Danışmanlığı

Dr. Öğr. Üyesi Fatoş Bulut ATEŞ, Çukurova Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-8606-355X

2. Bölüm: Aile Dinamikleri

Dr. Öğr. Üyesi Ayşen BALKAYA ÇETİN, Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-7928-6272

3. Bölüm: Aile Terapisi ve Aile Terapisi ile İlgili Kuramlar

Doç. Dr. Egemen HANIMOĞLU, Çukurova Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-7734-5013

4. Bölüm: Kültüre Duyarlı Aile Danışmanlığı

Dr. Çiğdem KEVEN AKLİMAN
Beypazarı Rehberlik ve Araştırma Merkezi
ORCID No: 0000-0003-4837-9972
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet AVCI, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-8298-8985

5. Bölüm: Aile Travmaları ve Travma Sonrası Ailede Gelişim: Aile Yılmazlığı

Doç. Dr. Didem AYDOĞAN, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-7163-3003

6. Bölüm: Ailede Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Doç. Dr. Şule BAŞTEMUR, Ordu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-3940-0565

7. Bölüm: Aile Danışmanlığı ve Etik

Dr. Psikolojik Danışman Osman ZORBAZ, Adalet Bakanlığı
ORCID No: 0000-0002-1744-4711

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	iv

1. BÖLÜM

AİLE DANIŞMANLIĞI

Aile Danışmanlığının Gücü.....	3
Aile Danışmanlığının Tarihçesi.....	4
Aile Danışmanlığının Gelişimini Etkileyen Faktörler.....	4
1950-1960'lı Yıllar.....	6
1970-1980'li Yıllar.....	8
1990'lı Yıllar ve Milenyum Çağı.....	8
Pozitivizm, Yapılandırıcılık ve Sosyal Yapısalcılığın Aile Danışmanlığı Üzerindeki Etkileri.....	9
Aile Danışmanlığı ile İlgili Temel Kavramlar.....	10
Alt Sistemler.....	10
Kurallar.....	11
Aile Homeostazı.....	12
Sınırlar.....	12
Açık ve Kapalı Sistemler.....	13
Aile Danışmanlığı Süreci.....	13
İlk Görüşme Öncesi.....	13
Başlangıç Hipotezleri.....	15
İlk Görüşmenin Basamakları.....	15
İlişki Kurma.....	15
Gizlilik ile İlgili Bilgi Verme.....	16
Ailenin Terapi ile İlgili Beklentilerini Açığa Çıkarma.....	16
Terapiye Yönelik Motivasyonu Arttırma.....	17
Değerlendirme Aşaması.....	18
Konteksi Değerlendirmek.....	19
Aile Yaşam Döngüsünü Değerlendirmek.....	20
Aile Yapısını Değerlendirmek.....	20
Aile İçi İletişimi Değerlendirmek.....	20
Krizleri ve Stresli Yaşam Olaylarını Değerlendirmek.....	21
Alkol ve Madde Kötüye Kullanımını Değerlendirmek.....	21
Aile İçi Şiddet ve Cinsel İstismarı Değerlendirmek.....	21
Çift İlişkinsini Değerlendirmek.....	22
Terapötik Hedef Belirleme Aşaması.....	22

Müdahale Aşaması	24
Kuramlardan Yararlanarak Müdahale Planı Oluşturmak	24
Müdahale Planının Bileşenleri	25
Genogram	26
Terapiye Gelme Nedeni (Aile Tarafından İfade Edilen Problem)	27
Problemin Geçmişi	27
Biyopsikososyal Sistemlerin Değerlendirmesi	27
Hipotezler	27
Problem/Hedef/Müdahale	28
Sonlandırma Aşaması	28
Terapötik İlişkiye Ara Verme	30
Terapötik Başarısızlık	30
Aile Danışmanlığı İçin Gereken Beceriler	31
Aile Danışmanlığında Kullanılan Müdahale Yöntemleri	32
Kaynaklar	35
Sorular	37
Çoktan Seçmeli Sorular	37

2. BÖLÜM

AİLE DİNAMİKLERİ

Aile Dinamiklerini Etkileyen Faktörler	44
Kültür ve Etnik Köken	44
Teknoloji ve Medyadaki Gelişmeler ve Küreselleşme	46
Aile Yaşam Döngüsü	46
Çocuklar	47
Ailenin Yapısal Dinamikleri	48
Aile Kompozisyonu	48
Homeostazi	49
Ailenin İşlevsel Dinamikleri	50
Aile Uyumu	50
Etkili İletişim	51
Problem ve Çatışma Çözme	53
Birlikte Geçirilen Zamanın Kalitesi	55
Hoşgörü	56
Roller	56
Cinsiyet Rollerini	57
Rol Karmaşası	57
Rol Çatışması	57

Güç	59
Bağlanma ve Bağlanma Türleri.....	60
Kaynaklar.....	62
Sorular.....	63
Çoktan Seçmeli Sorular	64

3. BÖLÜM

AİLE TERAPİSİ VE AİLE TERAPİSİ İLE İLGİLİ KURAMLAR

Bowen - Kuşaklararası Geçiş Kuramı	69
Temel Kavramlar	70
Benliğin Ayrışması	70
Üçgenler	71
Çekirdek Ailenin Duygusal Süreci	73
Aile Yansıtma Süreci	73
Çok Kuşaklı Geçiş Süreci	73
Duygusal Kesinti	74
Kardeş Konumu	74
Sosyal Duygusal Süreç	75
Terapötik Süreç	75
Terapötik Amaçlar	75
Terapistin Rolü	76
Tedavi Süreci	76
Teknikler	77
Yapısal Aile Terapisi	77
Temel Kavramlar	79
Sınırlar	79
Aile Alt Sistemleri	80
Aile Yapısı	81
Güç ve Hiyerarşi	81
Gruplaşmalar Koalisyonlar ve Üçgenler	82
Terapötik Süreç	82
Terapötik Amaçlar	83
Terapistin Rolü	83
Tedavi Süreci	83
Teknikler	84
Yapısal Harita	85
Sınır Oluşturma	85

Satir'in Aile Terapisi Modeli/İnsanı Onaylama Süreç Modeli	85
Temel Kavramlar	86
Bireysel Büyüme ve Gelişme	86
Kendilik Değeri ve Benlik Saygısı	86
İletişim	87
Terapötik Süreç	88
Terapötik Amaçlar	89
Terapistin Rolü	89
Tedavi Süreci	90
Teknikler	91
Stratejik Aile Terapisi	92
Temel Kavramlar	93
Etkileşime Odaklanma	93
Koruma	94
Birim	94
Etkileşim Dizisi	95
Hiyerarşi	95
Danışan Konumu	96
Metafor Olarak Semptomlar	96
Terapötik Süreç	96
Terapötik Amaçlar	97
Terapistin Rolü	97
Tedavi Süreci	97
Teknikler	98
Milano Sistemik Aile Terapisi	99
Temel Kavramlar	100
Terapötik Süreç	101
Terapötik Amaçlar	101
Terapistin Rolü	101
Tedavi Süreci	102
Teknikler	102
Bilişsel Davranışçı Aile Terapisi	105
Temel Kavramlar	106
Terapötik Süreç	107
Terapötik Amaçlar	108
Terapistin Rolü	108
Tedavi Süreci	108
Teknikler	108

Kaynaklar	110
Sorular	114
Çoktan Seçmeli Sorular	115

4. BÖLÜM

KÜLTÜRE DUYARLI AİLE DANIŞMANLIĞI

Kültüre Duyarlı Aile Danışmanlığı	121
Kültür ve Aile	121
Aile Perspektifinden Kültürel Kavram ve Yapılar	122
Güç Mesafesi	122
Hiyerarşi	122
Sınırlar	123
Bireysellik-Kolektivizm	124
İletişim-İlişkiler	124
Belirsizlikten Kaçınma.....	125
Din-İnanç	125
Maskülenlik-Feminenlik.....	126
Kısa ve Uzun Vadeli Oryantasyon.....	126
Serbestlik-Sınırlanma	127
Kültür ve Ailede Normallik/Anormallik.....	127
Kültür ve Aile Terapisi	130
Kültüre Duyarlı Aile Terapisinin Temel Unsurları.....	131
Terapide Temel Yapı ve Amaçlar	131
Çalışma İşbirliğinin Geliştirilmesi.....	132
Değerlendirme Süreci.....	133
Problem Çözme Stratejileri.....	134
Aile Terapisinde Kültürel Yetkinlik.....	135
Kültürel Olarak Yeterli Danışmanların Özellikleri	136
Terapötik Yaklaşım.....	139
İletişim	140
Değerler ve Terapi Sürecinde Kullanılması.....	140
Kültüre Duyarlı Terapi Yaklaşımı.....	141
Kültüre Duyarlı Danışma Aşamaları	142
Kaynaklar.....	146
Sorular.....	148
Çoktan Seçmeli Sorular	149

5. BÖLÜM

AİLE TRAVMALARI VE TRAVMA SONRASI AİLEDE GELİŞİM: AİLE YILMAZLIĞI

Aile Yılmazlığı	155
Aile Riskleri ve Koruyucu Faktörler	157
Farklı Risk Durumları Karşısında Aile Yılmazlığını Sağlayan Koruyucu Faktörler	160
Aile İçinde Yaşanan Kayıplar	160
Kronik Bir Hastalığa Sahip Olan Bir Aile Üyesinin Bulunması	161
Engelli Çocuğa Sahip Olma	162
Aile Üyelerinden Birinin LBGT Olması	163
Boşanma	164
Aile Yılmazlığını Açıklayan Model ve Yaklaşımlar	167
McCubbin'in Aile de Stres, Değişiklik Yapma ve Uyum Sağlamaya İlişkin Yılmazlık Modeli.....	167
Walsh'in Aile Yılmazlık Modeli.....	170
Henry, Morris ve Harrist'in Aile Yılmazlık Modeli.....	174
Aile Yılmazlığını Değerlendirme ve Uygulama	176
Kaynaklar.....	180
Sorular.....	182
Çoktan Seçmeli Sorular	183

6. BÖLÜM

AİLEDE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ

Toplumsal Cinsiyete Dair Temel Kavramlar	189
Cinsel Yönelim	190
Cinsel Kimlik	191
Toplumsal Faktörler/Kalıp Yargılar.....	191
Toplumsal Cinsiyet Kuramları.....	192
Psikanalitik Kuram.....	192
Biyolojik Açıklamalar.....	193
Evrin Kuramı	193
Sosyal Öğrenme Kuramı.....	194
Sosyal Bilişsel Kuram	195
Bilişsel Gelişim Kuramı	195
Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı	196
Feminist Kuramlar	197
Liberal Feminizm	197
Radikal Feminizm	197

Sosyalist Feminizm	198
Küresel Feminizm	198
Ekofeminizm.....	198
Queer Kuramı.....	199
Aile İçerisinde Toplumsal Cinsiyet	199
Çocukta Toplumsal Cinsiyetin Oluşumu ve Etkileyen Faktörler.....	199
Çalışan Kadın	203
Ev İçi İş Bölümü.....	206
Aile Danışmanlığı Eğitiminde Toplumsal Cinsiyet	207
Toplumsal Cinsiyet Temelli Psikolojik Danışma (Gender Aware Therapy)	208
Kadınlarla Psikolojik Danışma.....	210
Erkeklerle Psikolojik Danışma	211
Aile Danışmanlığı Sürecinde Cinsiyet Rollerini	213
Danışmanın Cinsiyet Rollerini.....	213
Danışanın Cinsiyet Rollerini	214
Kaynaklar.....	215
Sorular.....	221
Çoktan Seçmeli Sorular	221

7. BÖLÜM

AİLE DANIŞMANLIĞI VE ETİK

Evlilik ve Aile Danışmanlığında Etik	226
Genel Uygulama Standartları ve Etik Kodlar	228
Psikolojik Danışma İlişkisi ve Danışanın Refahı.....	231
Güven ve Gizlilik	234
Yetkinlik ve Mesleki Sorumluluklar	237
İşbirliği ve Profesyonel İlişkiler	240
Ölçme ve Değerlendirme	241
Evlilik ve Aile Danışmanı Eğitimi ve Süpervizyon	242
Araştırma ve Yayın	244
Etik Karar Verme ve Çözüm	246
Teknoloji Destekli Evlilik ve Aile Danışmanlığı.....	247
Özel Alanlarla İlgili Etik Kurallar	248
Evlilik ve Aile Danışmanlığının Türkiye'deki Durumu ve Yasal Sorunlar	249
Kaynaklar.....	251
Sorular	252
Çoktan Seçmeli Sorular	252
Yazarlar Hakkında.....	257

1. BÖLÜM

AİLE DANIŞMANLIĞI

Dr. Öğr. Üyesi Fatoş Bulut ATEŞ, Çukurova Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8606-355X

Aile Danışmanlığının Gücü

Aile Danışmanlığının Tarihçesi

Aile Danışmanlığının Gelişimini Etkileyen Faktörler

1950-1960'lı Yıllar

1970-1980'li Yıllar

1990'lı Yıllar ve Milenyum Çağı

Aile Danışmanlığı ile İlgili Temel Kavramlar

Alt Sistemler

Kurallar

Aile Homeostazı

Sınırlar

Açık ve Kapalı Sistemler

Aile Danışmanlığı Süreci

İlk Görüşme Öncesi

Değerlendirme Aşaması

Terapötik Hedef Belirleme Aşaması

Müdahale Aşaması

Sonlandırma Aşaması

Aile Danışmanlığı İçin Gereken Beceriler

Etkin Dinleme

Destek Olma

Kendini Açma

Normalleştirme

Aile Danışmanlığında Kullanılan Müdahale Yöntemleri

Odaklanma

Negatif Etkileşim Kalıplarını Tanımlama

Hipotez Oluşturma

Yeniden Çerçeveleme

Genogram

Problemi Dışsallaştırma

Soru Sorma

Aile danışmanlığı, aile sistemindeki tek bir üyeye değil sistemin bütün parçalarına müdahale eden, bireyleri ve aileleri ilişkiler ağı içinde değerlendiren, aynı zamanda ailelerin yaşadıkları zorluklarda problemlerinin işlevleri hakkında içgörü sahibi olmalarına ve başa çıkma becerileri kazanmalarına yardımcı olan bir yaklaşımdır (Nichols, 2012).

Aile Danışmanlığının Gücü

Aile terapisinin gücü, etkileşimlerini değiştirebilmek için ebeveynleri ve çocukları bir araya getirmesinden gelir. Bireyleri çatışmalarının duygusal kökenlerinden izole etmek yerine, sorunlar kaynağında ele alınmaktadır. İnsanları şaşır-tan şey, kendilerini rahatsız eden sorunlardaki kendi katkılarını görememeleridir. Çoğu insan karşısındaki kişinin yaptıkları (ya da yapmadıkları) ile fazlaca meşgulken, o davranışların kendisi ile (kendi tutumu, davranışları, etkileşim tarzı) bağlantısını görmez. Bu noktada aile terapistinin görevi, onlara uyandırma çağrısı yapmaktır.

1950’lilerde terapistler, ailedeki hasta üye iyileştiğinde, başka bir üyenin kötüleştiğini, neredeyse ailenin semptomatik bir üyeye ihtiyacı olduğunu fark etmeye başladılar.

Don Jackson depresyon hastası bir kadını tedavi ediyordu. Kadın gelişme kaydettikçe, kocası kendisinin kötüleştiğinden şikayet etmeye başladı. Kadın gelişmeyi devam ettirirken, kocası işini kaybetti. Sonunda, kadın tamamen iyileştiğinde, kocası kendini öldürdü. Görünüşe göre adamın dinamiği hasta bir eşe sahip olmaktı.

1950’lilerin başlarında terapistlerin bunu fark etmeleri, aile terapisinin bireysel terapiye olan üstünlüğü ile ilgili önemli bir adım oldu.

Anna Karenina kitabında Tolstoy şöyle yazmıştır: “Bütün mutlu aileler birbirine benzer; her mutsuz aile ise kendi tarzında mutsuzdur.” Her mutsuz aile kendi tarzında mutsuz olabilir. Ancak herkes aile hayatındaki benzer zorlukların üstesinden gelmeye çalışır. Bu zorluklar arasında beraber yaşamaya alışmak, zor akrabalarla uğraşmak, çocukların bakımı, ergenlik dönemi zorluklarıyla başa çıkmak vb. sayılabilir. Bu zorlukların üstesinden nasıl gelineceğini öğrenmek büyük bir sır değildir. Bununla birlikte, aileler tarafından kolaylıkla fark edilemeyen şey, yaşamın öngörülebilir ikilemleri içinde başarılı bir şekilde hareket edebilmeyi öğrenmektir. Bunu öğrenmenin en iyi yolu da aile olarak terapide bulunmaktır (Nichols, 2012).